

Sjećanje na Zdenku Lechner

Davne 1958. godine u Osijeku je bilo održano Prvo savjetovanje Etnološkoga društva Jugoslavije, osnovanoga 1957. Tomu povijesnom skupu prvi put su prisustvovali etnolozi iz svih krajeva tadašnje države, a profesori Odsjeka za etnologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu velikodušno su sa sobom povelili i nekoliko svojih studenata. Kao studentica 3. godine etnologije i ja sam se našla među njima i tom prigodom upoznala Zdenku Lechner. Ona je u svojstvu kustosice Muzeja Slavonije u Osijeku za cijenjeni skup priredila izložbu o vunanim tkanjima iz Slavonije. Njezino predstavljanje izložaka sudionicima Savjetovanja posebno me se dojmilo. Bilo je nedvojbeno da pred sobom imam osobu koja je kompetentno vladala etnografskim činjenicama o izloženoj temi, ali i mnogo šire, o tradicijskoj kulturi slavonskoga sela. Osjetila sam pritom da se iza hladnih stručnih i znanstvenih činjenica koje je prezentirala mogao osjetiti njezin topli, diskretnom emocijom prožeti odnos prema nositeljima i stvarateljima te kulture, nesvakidašnju, ljudsku naklonost i empatiju spram slavonskih seljaka. Činilo se da je to bila važna komponenta njezine osobnosti.

Od toga mojeg mladenačkog dojma u nekoliko narednih godina s gospođom Lechner sam se tek površno susretala, većinom na stručnim sastancima hrvatskoga Ogranka Etnološkoga društva Jugoslavije. Ti su se sastanci održavali svake godine u siječnju u Zagrebu i na njima su se okupljali i etnolozi koji su djelovali izvan Zagreba.

Godine 1965. Zdenka je (iz zdravstvenih razloga) napustila Osijek i započela svojim djelovanjem u Etnografskom muzeju u Zagrebu kao viša kustosica, pa zatim i muzejska savjetnica. Od toga doba naši dotadašnji površni kontakti postupno su prerasli u duboko prijateljstvo, koje se održalo više od pola stoljeća i trajalo sve do Zdenkinoga napuštanja ovoga svijeta 11. rujna 2017. godine.

Spoznavajući kroz to vrijeme njezinu raznolikost i obimnu profesionalnu djelatnost mogla sam, sada argumentirano, potvrditi svoj prvi davnašnji dojam o njoj kao vrsnoj etnologinji. U prikazu njezine knjige *Tradicijska kultura Slavonije, Baranje i Srijema*, objavljene 2000., izrekla sam ga ovako:

„Etnološki pristup Zdenke Lechner odlikuje vrlo temeljito, dubinsko terensko istraživanje, fokusirano i na cjelinu pojedine kulturne pojave i na mnogobrojne pojedinosti od posebne važnosti za muzeološke potrebe. (...) Terenske spoznaje dopunjuje podacima iz stručne literature, čija je vrlo upućena poznavateljica. Istodobno traga i za svim drugim raspoloživim izvorima koje svojim znanjem nastoji protumačiti, pa neke podatke iz literature i korigirati. Pritom stručnom i znanstvenom etičnošću naznačuje probleme koje tek treba riješiti, pa ako neki njezini prilozi ne donose konačne ishode, oni su uvijek vjerodostojne podloge za buduće istraživanje.“¹

K tomu sam još dodala da je bila „... jedna od ponajboljih poznavateljica etnografije sjeveroistočne Hrvatske (...) a svojom etnološkom argumentiranošću pridonijela je valorizaciji specifičnih slavonsko-baranjsko-srijemskih tradicijskih vrijednosti i nedvojbeno utjecala na pozitivan odnos šire javnosti spram toga dijela nacionalne baštine.“²

Zagrebačko obitavalište Zdenke Lechner bilo je u jednoj od kuća tzv. Željezničarske kolonije. Riječ je o naselju tipskih obiteljskih kuća koje je na tadašnjoj istočnoj periferiji grada podigla između 1924. i 1928. godine Direkcija državnih željeznica za svoje radnike i namještenike. U doba nastanka naselja oko 150 kuća, pretežno visokih prizemnica, bilo je poredano u ulice, a svakoj od kuća pripadao je s ulične strane omanji ukrasni vrt, a s dvorišne oveći, tada još s gospodarskom namjenom. Prizemlje je kuće bilo sastavljeno od manje ulazne prostorije i sobe spram ulice te oveće kuhinje s izlazom u stražnji vrt. Unutrašnjim se drvenim stubama jednim smjerom dopiralo do gornje razine u potkrovnju sobu, a drugim smjerom u podrumsku razinu s ostavom. U tom romantičnom obitavalištu, koje je još 60-ih godina 20. st. zadržalo, uz manje dopune, izvorni izgled, Zdenki su od izuzetne važnosti bili vrtovi. U njima je s puno ljubavi uzgajala cvijeće i ukrasno grmlje, a u stražnjem su vrtu uz nekoliko voćaka bile i lijehe jagoda. Nije žalila truda uložena u te nasade, koji su joj bili veliko veselje. Bilo je poznato da prilikom jutarnjega ustajanja najprije baci pogled na vrt kako bi registrirala što je novo procvalo. Istinski je uživala u svakom cvijetku. To je ipak nije priječilo da svakoga svog posjetitelja isprati s kitom cvijeća ubranoga u vlastitom vrtu. Zdenku je krasila srdačna gostoljubivost i njezina su vrata bila otvorena ne samo rođacima, susjedima, kolegama, znancima, već i brojnim njezinim kazivačima i domaćinima sa slavonsko-baranjsko-srijemskih terenskih boravaka koji su je posjećivali. Tako mi se i opet jednom potvrdio moj prvotni dojam o njezinim dubokim osjećajima za *narod*.

1 Muraj, Aleksandra. 2001. „Zdenka Lechner, Tradicijska kultura Slavonije, Baranje i Srijema, Hrvatsko društvo folklorista, Zagreb, 2000., 351. str.“ *Narodna umjetnost* 38/2: 194-195.

2 Muraj, Aleksandra. 2001. „Zdenka Lechner, Tradicijska kultura Slavonije, Baranje i Srijema, Hrvatskodruštvo folklorista, Zagreb, 2000., 351. str.“ *Narodna umjetnost* 38/2: 194-195.

Osim profesionalnoga interesa za tradicijsku kulturu Zdenka je u jednakoj mjeri gajila i interes za umjetnička dostignuća, posebice za kazališnu i glazbenu umjetnost. Nekoliko smo nezaboravnih ljetnih odmora provele u Dubrovniku u vrijeme održavanja *Dubrovačkih ljetnih igara*. Skromno smo stanovale u privatnim kućama, skromno smo se hranile u jeftinijim restoranima, ali smo baš svake večeri nazočile kazališnim predstavama ili koncertima pa i onodobnim hepeninzima. Dok smo za kazališne predstave nabavljale ulaznice za dobra mjesta u gledalištu, na koncertima, posebice onima održavanima u Kneževu dvoru, kupovale smo najjeftinije ulaznice i slušale glazbu sjedeći na kamenim stubama. Zdenka je bila neumorna i uživala cijelim bićem, premda su neka od događanja započinjala u ponoć i trajala gotovo do jutarnjih sati. A ujutro je trebalo otploviti brodićem do Lokruma na kupanje, jer se ni taj užitek nije smio propustiti.

Svoj je živahni duh i raznolike interese zadržala i u pozno doba svoga života. Posljednjih nekoliko godina pri susretu, tada ne više u romantičnoj kući, već u domu za umirovljenike, uvijek je sa zanimanjem slušala moje pripovijedanje o izložbama, posebice etnografskima, o priredbama s folklornih smotri, o novo-izišlim knjigama, o doživljajima s mojih putovanja u strane zemlje. U zadnje vrijeme, svakoga utorka u 9 sati prije podne, čule smo se telefonom pa sam je i tada nastojala izvijestiti o aktualnostima te vrste znajući koliko joj ti sadržaji gode umu i srcu. Na našem posljednjem susretu nekoliko dana prije njezina 99. rođendana još smo evocirale naše dubrovačke uspomene. Bila je već vidno iscrpljena, ali pri spomenu tih događaja u umornim joj se očima pojavio sjaj, na trenutak je bljesnula radost. A onda mi je slabašnim stiskom dotakla ruku i tako smo se oprostile.

Aleksandra Muraj